אורות — סגולת ישראל

יסוד האמונה השלמה שבלב נובע הוא מתוך מעמק סגולת הנפש שבישראל. לעומתו מכוון קרבן העומר של שעורים, מאכל בהמה, הנוטה רק לרגש הטבעי. אחריו ועל גביו בא יסוד העילוי השכלי והלמודי. אמנם חולשת האדם גורמת, שבהיותו מוכשר למחקר שכלי יוחלש בו יסוד הנטיה האמונית, ובהיותו שלם באמונה הוא עלול למעט בהשכלה וחכמת לב. אבל תכלית דרך הישרה היא, שכל כח לא ימעט את חברו, ולא יתמעט על ידו, כ"א יתגלה בכל מלא עזו, כאילו היה הוא השולט לבדו. כח האמונה צריך שיהיה שלם כ"כ כאילו אין לו שום אפשריות של מחקר, ולעומת זה צריך שיהיה כח החכמה כ"כ מעולה ומזורז כמו לא היה כלל כח של אמונה בנפש. "אדם ובהמה - ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה". אכן זאת היא מורשה מיוחדת לישראל, שהאמונה הקיימה היא אצלם טבעית, מצד המורשה הגלויה של גילוי שכינה, "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה - הניסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי". ולהפך, הכפירה היא אצלם בלתי טבעית, ואפשרית רק ע"י העזה של שכרון, שמתוך עקשות או תאוות. מה שאין כן באומות העולם, שמציאות האמונה אצלם היא דוקא ע"י שכרון, כי לא נגלו להם ענינים מוחשיים גדולים על יסודי אמונותיהם, על כן אין טבעם האנושי גוזר להאמין כ"א ההסכמה המשכרת וההתגברות על הטבעיות. ועל כן טובה מאד לישראל תמימות האמונה בפשטותה, שהיא ג"כ מבוררה כיום בהיר, "ברה כחמה". ולפיכך מחובר הוא פסח לעצרת ע"י ספירת העומר שבבית המקדש, שהיא מחברת את מנחת השעורים, מאכל בהמה, נטית הרגש הטבעית, אל החטים, מאכל אדם, העלוי השכלי הרוחני, "עץ הדעת חטה היה". ושני הכחות היסודיים האלה מגלים את כל מלא ערכם ופעולתם, במעמקי הנפש ומרחבי החיים, בהופיעם כל אחד בצורתו העצמית השלמה, באין שום דבר מעיק לו כלל, ובהתכנסם והתקשרם יחד למערכה אחדותית עליונה.

עבודת ד' נחלקת לשתי מערכות. המערכה האחת נובעת ממה שצריכה להיות מתגלה במעשים אותה ההכרה, שהיא מוטבעת ומחויבת להיות קבועה בנפש האלהית שבאדם, שמתוכה הוא מרגיש שהוא צריך לתת כבוד ליוצרו, להודות לו על טובו ולפאר שם תפארתו. כשאותה ההכרה מתגלה במעשים, יוצאים על פיה מעשים דתיים, מוגדרים ומפורטים, ומחוזקים בקביעות צבורית שוה. והמערכה השני', היא באה לא לבד להוציא אל הפועל את ההתגלות של כבוד השם יתעלה כ"א להטבת החיים של הפרט ושל הכלל. על יסוד המצות, שהן מוגדרות בגדרים אלהיים בתורתינו הקדושה, העידה התורה: "ויצונו ד' אלהינו לעשות את כל החקים האלה לטוב לנו", שהן ביסודן עבודה של טובה, ומ"מ "וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות", שאותה ההרגשה הכללית של הכרת כבוד ד', ע"י החרדות אל דברו, ממילא היא מתגלה בעשית מצותיו. גם לעמים, שדבר ד' לא נגלה להם, לענין חקים ומשפטים מעשיים, שהוא דבר מיוחד לישראל, אפשר שתתכונן אצלם צורת דת, שיש בה ג"כ הבעה של קדושה, וסדרי עבודה ע"פ ההרגשה הטהורה של הכרת כבוד ד' שתצא אל הפועל ע"י מעשים כאלה, שלפי מצב הנפש שלהם יש בהם יחש וסמך לאותה ההכרה. אמנם אותו חלק העבודה, המיוחד בתעודתו הטובה לכונן בפועל את חפץ ד' בעולמו, הוא סגולה מיוחדת לישראל, ועל זה נאמר : ונפלינו אני ועמך, ומגיד דבריו ליעקב לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. ועל כן יש לצד המשפטי שבתורה, שהוא בודאי בא לתיקון העולם בפועל, יחש מיוחד לישראל דוקא: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם - ולא לפני אומות העולם. כי כדי להמשיך את גילוי הטוב האלהי הכללי, הקיים והנצחי, במעטה המעשי של סדרי החיים המוגבלים, צריך דוקא כחה של הנבואה השלמה, שנתיחדה לישראל באדון הנביאים ע"ה, שנגלה דבר ד' לו פה אל פה.

הוקרת תלמיד חכם צריכה ג"כ להיות מצד הסגולה, שפועלת קדושת התורה בעצמה ע"י מציאותם ורבוים של תלמידי חכמים בישראל. המבזה תלמידי חכמים, מצד בטול ערך סגולתה, של התורה, הרי הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, שאינו מכיר את הוד עצמיותה וסגולתה הפנימית. ומבזה חברו בפני תלמידי חכמים הוא כופר בעיקר הסגולה, אע"פ שהוא מודה בתועלת השמושית, אמנם מבזה תלמידי חכמים עצמו כופר הוא ג"כ בערך השמושי שבתורה, וממילא בא ג"כ לכפור בערך הסגולי : כי מי שעכ"פ מודה בערך השמושי תוכל להתעורר אצלו ג"כ הוקרת הסגולה. כמו כן הקריאה לארון הקדש ארנא ולבית הכנסת בית עם מורה על ההכרה בענינם רק מצד הערך השמושי ולא מצד הערך הסגולי. ויחס זה הוא המאבד מן הלב את כל היסוד העיקרי של חמדת התורה, ומוריד את עמי הארץ עד הדיוטא התחתונה שלהם. אמנם מלאכי השרת,

שהם שכליים עליונים, הם בעיקרם מכירים את כחו של הערך הסגולי, שאינו נתפס בתפיסה ממשית. על כן הקדמת נעשה לנשמע היא רז, שמלאכי השרת משתמשים בו.

שרגא בטיהרא דלא מהני אינו כ"א מצד החמריות של הנאת השמוש, אבל מצד הסגולה הרוחנית של ערך הכבוד ודאי מהני. והיינו נר של בית הכנסת ונר של אבטלה, העשוי לכבוד, שדוקא ביום הוא מוכר. וזהו ענין הלבנה, שאין ניכר כבודה ביום בערך שמושי, אבל מצד הרוחני, של חשוב תקופות ומזלות והודעת כבוד שמו ית', פועלת היא הרבה ביום ג"כ. וכן כנסת ישראל פועלת הרבה, מצד ערכה הרוחני בעולם, גם בעת שליטת אומות העולם המונים לחמה, אע"פ שאין ניכרות אז כ"כ פעולותיה בעולם המעשי החמרי.

רחבות הלב, שבאה לפעמים להכניס את העולם כולו, כל האנושיות כולה, בכלל החבה המיוחדה המתגלה לישראל, היא צריכה בדיקה. כשההכרה של הקודש המצוין אשר לסגולת ישראל עומדת בצביונו, ומתוך בהירותו מתפשטת החבה והאהבה בעין טובה על כל גוי ואדם יחד, זוהי מדתו של אברהם אבינו, אב המון גויים, "ונברכו בך כל משפחות האדמה - ובזרעך". אבל יש שיסוד התרחבותה של חבה זו באה מתוך כחות הרגש והאפלת אור הקדש של הכרת הסגולה הישראלית העליונה, ואז היא ארסית, ותוכן פעולתה הוא מלא הירוס נורא, שצריך להתרחק ממנו כמפני שור המועד, ו"שאיה יוכת שער", "לדידי חזי ליה ומנגח כתורא".

רבויי הצביונים השונים, שמתחלקים בעמים רבים, כלולים בישראל ביחד, "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל". מתוך כך הם עלולים יותר לפירודים ומחלוקות פנימיים, ומתוך כך יכולים להיות לעולם עם לבדד מבלי להתערב בין העמים, באין מחסור כל הנטיות והכשרונות השונים, "כרכא דכולא ביה, ממנו כהניו, ממנו נביאיו, ממנו שריו, ממנו מלכיו, שנאמר ממנו פנה ממנו יתד" וגו'. התורה כולה, שמכללת, בעז עצמיות סגולותיה, ובשווי ארחות חייה, את הכלל כולו ואת כל פרטיו, היא התריס בפני הפירודים. מכל שנויי הדעות והטפוסים, בכמה ענינים רוחנים וחמריים, מופיע על ידה הטוב הכללי, שמאחד את כולם בכללות קיומה של תורה, מלבר הרשעים המוחלטים העוקרים בית ישראל ופורקים עולה העליון ביד רמה, כדאמרה ברוריה למינא: רני עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו, שרבוי הכחות יפה הוא לאומה בהתאחדם בשורש קיומה בתורה.

יותר מכל עם ולשון אין אנחנו יכולים לסבול את הסתירה ואת אי האחדות הנפשית. סגולת עולמים היא בנו השלום והאיחוד בצורתם האידיאלית. ולכן כל פיזורנו הוא רק ארעי, והננו עתידים להתאחד, ולהיות גוי אחד בארץ.

ההתגלות ע"ד גודל ערכו של האדם, על השפעתו הגדולה בשפעת החיים שלו, בגודל רוחו, ברצונו והופעת שכלו על ההויה, על כל היש, זאת היא חטיבה מיוחדת לישראל. רחוק רחוק מאד הוא העולם כולו מהכרה זו. הכל חושבים, שהאדם ביחש להמציאות הוא רק פסיבי, מושפע ולא משפיע. אבל הקטנה זו אין לה כל ערך באמת. ודאי שההארה הרוחנית של סגולת הרוחניות ההויתית של עצמיות המציאות קשורה היא הרבה עם הידיעה בעצמה. כל מה שהאדם יודע יותר את ערכו, ככה ערכו באמת גדול הוא, וכל מה שיכיר יותר בשפעת החיים, ששדרות ההויה השונות מקבלות ע"י ההויה המרכזית שלו, ככה תגדל עצמותה של השפעה זו. מובן הדבר שידיעה כזאת אי אפשר לה שתהיה רק ידיעה גרידא. מהות החיים, הרצון, וההתמשכות הנשמתית, צריכים להתקשר בקישור אורגני בידיעה זו. וקישור זה צריך שיתהוה ע"פ סגולה היסתורית ארוכה, וזה הוא ג"כ אחד מהדרכים שכנסת ישראל היא מצוינת בהם. ההתגברות הנשמתית עד כדי ההפעלה על ההויה יצאה אל הפועל בישראל ביחוד. המוסר הישראלי הוא לא רק מוסר אינדווידואלי, ולא גם רק משפחתי ולאומי, ולא גם רק אנושי כללי, אע"פ שהכל כלול בו, אבל בעקרו הוא אלהי, תורת ד' בורא עולם, תורה שהיא המשכה של היצירה, לא פחות מזה. גדולת הכרה זו היא מורשת ישראל מעולם, והיא גאותם ועזם עדי עד.

האחדות המגולה של העולם המוסרי, הרוחני והשכלי, עם העולם החמרי, המעשי, הטכני והחברותי, מתבטאת בעולם ע"י ישראל. וסגולתה של ארץ ישראל היא לכונן בעולם גילוי אחדות זו, הנותנת פנים חדשות לכל התרבות האנושית, לכל תפקידיה. ערך הדיבור, המיוחד לישראל, "שברכתם ברכה וקללתם קללה", הוא מכונן על יסוד גילוי חדש דנא, אשר מוכרח הוא להפליא את כל העולם בחידושו, ולהוציא את האמרה "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה", מכל עם ולשון, בהגלות סגולת התחיה הישראלית בארץ ישראל בכליל תפארתה.